

Repolan asukkaista ja kylistä vuosilta 1919—1920

Pekka Kyöttisen muistelmien mukaan Repolan kunta pyysi Pohjois-Karjalan maanviljelysseuraa järjestämään vuosina 1919—1920 repolalaisille opastusta maatalouden, käsityön ja kasvitarihaviljelyksen aloilla. Kyöttinen muistelee:

”Kasvitarihaneuvonta saavutti suurta huomiota vaikka alussa vanhempi rahvas katsoikin sitä epäluulolla ja arvostelevasti. Niinpä neuvojat saivat kuulla sellaisiakin sanoja kuin että ”myö katso emme syö lehmien ruokaa kun meillä on järvesä kaloakin”. Siitä huolimatta hekin myöhemmin söivät kasvisruokia kun ne oli ruuaksi kunnollisesti valmistettu. Vieläpä he innostuivat itsekin viljelemään, ja vuonna 1920 oli kasvitaria melkein joka talossa. Syksyllä 1920 Repolassa järjestettiin kasvitaria-, käsityö- ja karjanäyttely jossa kasvitariatuotteet osoittivat aikamoista edistysaskelta niiden runsauteen ja laatuunkin nähden.”

Kesällä 1919 tulivat neidit Penttinen ja Saarenpää kasvitarihaneuvojiksi. Repolan kirkonkylä ja sen eteläpuolella sijaitsevat kylät kuuluivat neiti Helmi Penttisen hoitoalueeseen, neiti Saarenpää vastasi pohjoisista kylistä. Seuraavana kesänä neuvojana oli ainakin neiti Karttunen, joka Kyöttisen mukaan ennätti opastamaan jokaista talontytärtä, emäntää, vieläpä koululapsiakin. Repolalaiset antoivat kasvitarihaneuvojille osuvan nimen: siemenneitsyt.

Syksyllä 1987 sain rouva Kaisu Kuosalta lainaksi raportin, jonka hänen äitinsä Helmi Friberg, o.s. Penttinen, oli laatinut toimiessaan siemenneitsyenä kesällä 1919. Raportissa on erittäin arvokasta tietoa kylistä ja asukkaista sekä neuvontatyön tuloksista. Museovirastolla, Helsingin yliopiston kirjastolla ja Karjalan Sivistysseuralla on nyttemmin jäljennökset raportista.

Helmi Penttisen raportti kattaa seuraavat Repolan kylät: (suluissa perheiden lukumäärä ja kylän asukasluku)

- Repola (51, 319), mukana myös Lukkanenvaaran talot
- Virta (7, 45)
- Haukkasaari (10, 38)
- Vuosniemi (6, 38)
- Tsholkka (19, 104)
- Tuuseni (14, 77)
- Kolvasjärvi (36, 211), mukana myös Jänissalmen, Mokkilan ja Struunaan kylät
- Koroppi (13, 68)
- Tuulivaara (14, 81)
- Lusma (21, 132)
- Kapustavaara (4, 21)
- Kiimavaara (34, 193)
- Kibo (8, 55)
- Lentiera (12, 88)

Raportti ei sisällä seuraavia Repolan kyliä: Roukkula, Saarenpää, Omelia, Pläkkäjä, Muujärvi, Koroli, Luovutsaari, Pieiningä, Aimalaksi ja Suoverkka.

Siemenneitsyt luettelee raportissaan seuraavat tiedot:

- Isännän ja emännän nimet
- Ammatti
- Perheen koko
- Alle 10 v. lasten lukumäärä
- Palvelijoiden lukumäärä

Helmi Penttisen alueeseen kuului Repolan eteläpuolisen kylineen. Kansan suussa kasvitarihaneuvojat saivat varsin osuvan nimen: siemenneitsyt.

- Arvosana puhtaudesta ja järjestyksestä
- Hevosten lukumäärä
- Lehmien lukumäärä
- Lampaiden lukumäärä
- Sikojen lukumäärä
- Kanojen lukumäärä
- Rukkien lukumäärä
- Kangaspuiden lukumäärä
- Ompelukoneiden lukumäärä
- Tiedot aikaisemmista kasvitarihoista
- Ensimmäinen käynti, muistutuksia
- Toinen käynti, muistutuksia

Raportin lopussa on kylittäin yhteenveto tiedoista sekä siemenneitsyden lyhyt kuvaus lähes jokaisesta kylästä. Yhteensä näissä kylissä asui 1370 henkilöä, joista alle 10-vuotiaita oli 498. Talouksia oli yhteensä 249 kpl. Hevonen oli joka toisessa talossa, yhteensä 125 kpl. Lehmä oli lähes joka talossa, parhaassa 6—7 kpl, yhteensä noin 600 kpl. Lampaista löytyi noin 520 kpl, kanoja 35 kpl ja sikoja 2 kpl Matti ja Aleksandra Höttösellä Lentierassa. Rukki oli lähes jokaisen tuvan lattialla, kangaspuut joka toisessa ja ompelukoneita 1—5 kpl kylää kohti.

Helmi Penttinen aloitti raportissa olevien käyntipäivämäärien mukaan työnsä kesäkuun alussa. Ensimmäinen käynti oli Kolvasjärvellä Jaro ja Helena Romanaisella kesäkuun 6. päivänä. Viimeinen päivämäärä on 3. syyskuuta, jolloin Tuuli-

vaarassa oli ruuanlaittoa Ville ja Anna Tsernin talossa. Läs-nä oli 14 emäntää ja 22 syöjää. Siemenneitsyt kävi taloissa kylvämässä, neuvomassa ja kitkemässä 2 kertaa ja kasvien valmistuttua opasti niiden valmistusta ruokapöytään.

Raportissa mainitaan seuraavia kasviksia: porkkana, punajuuri, sikuri, sipuli, herne, turnipsi, lanttu ja kaali. Siemeniä oli jaettu kylien elintarvikejakelijoille ja opettajille, ja opettajat mm. Kiimavaarasta ja Lentierasta olivat mukana kylvämässä. Myös metsänhoitaja Sannikka rouvineen oli siemeniä jakamassa ja kylvämässä. Tulosten mukaan kyliin nimettiin mallitarhat ja niiden emännät opastivat myös toisia. Mm. Koropin kylässä Juho ja Anni Maurasella oli mallitarha ja Anni-emäntä kävi muita kyläläisiä neuvomassa. Siemenneitsyt koulutti myös kylämarttoja jotka edelleen opastivat toisia. Tsholkan kylässä Markus Gertsinin tyttäret lupautuivat kylämarttoiksi.

Kasvitarhamaata oli kymmenessä kylässä yhteensä 4310 m². Kaikki perheet eivät viljelleet, joillakin perheillä ei ollut maata, jossain talossa asui "ikivanha pariskunta", jotka eivät välittäneet. Kasvimaiden koko oli 5—120 m², yleensä noin 20—50 m². Ennen vuotta 1919 oli kasvitarha ollut vajaassa kahdeskymmenessä taloudessa.

Kiertäessään taloja ja kyliä siemenneitsyt näki ja koki kaikenlaista, minkä myös kirjasi raporttiinsa. Eri taloista on raportoitiin jäänyt sekä myönteistä että kielteistä:

Tsholka:

- Vanhoillinen nuorikko. Tehoisat kehoitukset auttoivat. Mukana keittämässä.
- Harvensin, ruokkosin. Laiskuus köyhyyden ainoa syy.
- Siemenet otettu, ei kylvetty. Ennätin neuvoa turhaan. Vain kateus opettaa moiset talot.
- Kylän parhaat kasvit. Pj hävinnyt. Mukana keittämässä.
- Mallitarha. Mukana keittämässä.

Koroppi:

- Mallipenkit.
- Jätin siementä. Repolan hirvittävin muisto.

Tuulivaara:

- Tytär mallikylvössä, siementä. Neuvoin, kitkin, harvensin. Kenkkuja ihmisiä.
  - Mallitarha. 8 henkeä mukana kylvössä. Neuvoin, kitkin, harvensin. Emäntä keittämässä mukana.
- #### Kolvasjärvi:
- Miniä kylvämässä, jätin siemenet. "Ei itänt. Otin da kynnin nurin kai?" Keittämässä sentään vaikka puoliväkisin.
  - Mallitarha I, mukana 7—8 henkeä. Ahkera, siisti talo. Kasvit hoidetut, hyvät. Ruuanlaittoa, 11 emäntää, 21 syöjää.

Vuosniemi:

- Törkeä talo, lähdin pois.
- Kylvin. Lupaava keskenkasvuinen poika hoitajaksi. Neuvoin hoidot.
- Kylvin, neuvoin, kitkin, harvensin. Ruokaa. Inhottavaa riivoutta.
- Kylvin. Hävyttömän riitaisat ihmiset.

Repola:

- Lantun istutusta. "Min istutit, ei tarttuneet mikkää"
- Oma kylvö. "Ei neuvoista väliä"
- "Ei maata." Sietämätön talo.
- Mallipenkki. Toistakymmentä henkeä mukana. Ruuanlaittoa. 6 emäntää, 11 syöjää.

Kiimavaara:

- Neuvoin, kitkin, harvensin. Koulutyttö innoissaan ylenmäärin harventanut.
- Roistopesä. Kylä tappaisi jos voisi. Neuvoni varmasti turhat. Akka etc. hävyttömän laiska.
- Reipas koulutyttö hyvin hoitaa. — Ainoa talo missä neuvoani toteltiin. "Kizoittih häissä kai?" Ihme, millä elättää lapsensa äiti. Laitoin ruokaa, neuvoin erin. vastikkeita.
- Kauhea näky. Ei aihetta mennä, en ole Jumala.
- Eri kylistä Helmi Penttinen kirjoittaa mm. seuraavaa: "Repolan kirkonkylässä vaikuttanut venäläissivistyneistön esimerkki. Ollutpa eräänä kesänä varsinainen kotitalousneu-

Repolan Koropinjoessa vilvoitellaan. Kuvasta on tunnistettu Feodor ja Vasili Mauro. Tuntevatko lukijat toisia kylpijiä?

Kylämaisema Repolasta. Kuka tuntee tarkemmin?

vojatarkin sekä venäläinen agronomi. Vähänpä kuitenkin on opista omaksuttu, yksi kuitenkin, tavaton itsetietoisuus. Keväistä päätöstäni "ei pie neuvoo neuvottuu eikä seulo seuloottuu, turhaa ajan tuhlausta", jota vielä tuki nti Kivilahden lupaus tulla pitämään keittokurssit. En kuitenkaan jaksanut pitää, vaan opetin jossain määrin myös ruuanlaittoa."

"Tsholikka. Opettaja kylvänyt. Markus Gertsinin kaksi seminaarilaistytärtä lupasivat pitää huolen kylän kasveista. Ja todella juurekset oikein hyvät. Mutta ottakaamme huomioon myös maan hyvä laatu ja se että Tsholikka jos yleensä mikään Repolassa on maanviljelyskylä, jolla on siis edellytyksiä olla myös kasvitahain luvattuna maana. Jätti yleensäkin mitä hauskimman muiston."

"Tuulivaara. Varsinkin molemmat mallitarhani kerrassaan loistavat. Kylä edellisen kanssa pitäjän parhaimmistoa. Eritään sopisi seuraajani kääntää huomionsa lukuisiin nuoriin tyttäriin, jotka rajan läheisyyden ja alituksen matkustajaliikenteen vuoksikohan eivät enää ollenkaan muistuta repolalaisia. Marttayhdistys tms."

"Haukkasaari. Kylä melkoisen varakas ja muuten hauska. Joukossa mitä erinomaisinta viljelysmaata. Pottosen edistyvä suku tulee varmasti kohottamaan kotipaikkansa. Erikoisesti mainittava Jefim Pottosen joka suhteessa mallitalon alku."

Lentiera. Oikea porvariskylä. Vertaa vain karja-palvelija ym. lukuja toisiin kyliin. Kaksi sikaakin — pitäjän ainoat. Maa kauttaaltaan hyvää, vaikka esim. Kipon tai Kolvasjärven vertaista. Matkan pituuden tähden en talojen vähälukuisuuteen nähden katsonut voivani käydä siellä toistamiseen. Toivon, että Sannikka rouvineen neuvonut harvennusta. Lähetän keittokirjan."

"Vuosiemi. Kylvin. Tuskin koskaan lienen turhempaan hukannut työtä. Kerrassaan hirvittävän muiston saa jokainen varsinaisesta kylästä."

Tämä riamastuttava raportti joutui käsiini erikoisten yhteensattumien kautta. Tutustuttuani siihen arvelin, että neiti Penttisen tarkat muistiinpanot ja napakat luonnehdinnat saataisivat kiinnostaa muitakin. Mielenkiintoisena lisätietona kerrottakoon vielä, että Helmi Penttinen Repolassa ollessaan tutustui tulevaan aviopuolisoonsa. Repolan esikunnan palveluksessa oli samaan aikaan luutnantti Franz Friberg, jonka kanssa neiti Penttinen solmi myöhemmin avioliiton. Patvaskana toimi säilyneen kirjeen Repolan kirkkoherra Fiilin.

Helmi Penttisen palkan maksoi Valtion Kotitaloustoimikunta. Palkka kolmelta kuukaudelta oli yhteensä 1800 markkaa, lisäksi matkarahoja 580 markkaa.

□ □ □

Valtionarkistossa Helsingissä on numerolla 445 tallennettu Itä-Karjalan siviiliviranomaisten arkistot vuosilta 1918—1922. Papereiden ryhmittäminen on seuraava:

- I. Itä-Karjalan Komitean arkistot
- II. Itä-Karjalan toimikunnan arkistot
- III. Itä-Karjalan toimituskunnan arkistot
- IV. Nimismiehen arkistot Porajärvi
- V. Nimismiehen arkistot Repola
- VI. Itä-Karjalan kansakoulupiirin tarkastajan arkistot
- VII. Itä-Karjalan alkukouluopettajaseminaarin arkistot
- VIII. Repolan kunnallislautakunnan esimiehen arkistot
- IX. Aunuksen väliaikaisen hoitokunnan arkistot
- X. Aunuksen väliaikaisen hallituksen arkistot
- XI. Aunuksen suorituskomitean arkistot
- XII. Aunuksen pakolaisten huoltokomitean arkistot
- XIII. Suomen hallituksen valtuutetun Vienan Karjalassa arkistot

Repolalaisille sukututkijoille löytyy Repolan nimismiehen arkistosta asukasluettelot seuraavista kylistä: Aimolahti, Haukkasaari, Kapustavaara, Kiimavaaran yläväara (epätäyd.), Kiimavaaran alavaara, Kipo, Koroppi, Koskiniemi, Lentiera, Lukkasenvaara, Luovutsaari, Lusma, Omelia (vaillinainen), puuttuu etel. ryhmän talot, se osa missä Andrei Pänttönen asui), Pieninkä, Suoverkka, Suulaansaari, Tsholikka, Tuulivaara, Vuosiemi ja Hautaniemi, Viitaranta sekä luettelo ulkopitäjäisistä.

Jokaisesta asukkaasta on täytetty henkilökohtainen kaavake. Kaavakkeet on niputettu perheittäin ja kylittäin. Henkilöistä on seuraavat tiedot, eräiden kohdalla puutteellisesti: Nimi, isän nimi, syntymäaika, ammatti, avioliiton solmimisaika, aviopuolison nimi, isän nimi, syntymäaika, ammatti, kotipaikka, lasten nimet ja syntymäajat, henkilön toiminta esim. kunnan luottamustehtävissä, koulunkäynti, sairaudet, rangaistukset, tiedot lasten asuinpaikasta ja ammatista.

Tiedot ovat vuodelta 1920. Yhdessä siemenneitsyeen raporttitietojen kanssa saamme lähes kaikkien Repolan kunnan kylien talot ja asukkaat kartoitetuiksi. Ulkopuolelle jäävät Roukula, Saarenpää, Pläkkäjä, Muujärvi ja Koroli sekä osittain Omelian kylä. Lähes kaikista näistä löytyy tietoja toisista lähteistä. Palataan niihin myöhemmin.

PENTTI KEYNÄS

Suomalainen apteekkilaitos sotavuosien Itä-Karjalassa

Suomalaiset loivat miehitettyyn Itä-Karjalaan tehokkaan ja kattavan apteekkilaitoksen. Tämä ilmenee Simo Sinervon Joensuun yliopistossa laatimasta pro gradu -tutkielmasta "Itä-Karjalan siviiliväestön terveydenhuolto vuosina 1941—44".

Sinervo selostaa apteekkien perustamista ja toimintaa Suomen Apteekkarilehden (n:o 14/17.8.89) kirjoittamassaan artikkelissa.

Ensimmäinen sotilashallinnon apteekki perustettiin syyskuun lopussa 1941 Aunuksenkaupunkiin, toinen vajaan kuukautta myöhemmin Petroskoihin. Laajimmillaan miehitysalueen 85 000 hengen siviiliväestöä palveli apteekkien lisäksi 33 lääkkeenmyyntipaikkaa, joita oli Vienan-Karjalan kyliä myöten.

Itä-Karjalan apteekkilaitos perustettiin Sinervon tutkimuksen mukaan lähes kokonaan sotasaalistavarasta.